

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: Internationale integratie in ecologisch perspectief

Albrecht, M.

Citation

Albrecht, M. (1969). Boekbespreking van: Internationale integratie in ecologisch perspectief. *Acta Politica*, 4: 1968/1969(2), 213-214. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451111>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451111>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

vormen van regionale ongelijkheid, die men ook daar kan aantreffen.⁶ Het begrip integratie wordt, hoe moeilijk het ook exact is te definiëren, op tal van niveaus gebruikt. Kijkt men vanuit sociaal-geografisch gezichtspunt dan zijn er op het niveau van de stadsbuurt, op dat van de landstreek, op nationaal niveau, op wereldniveau en op vele niveaus daartussen integratiekaders te onderscheiden. Maar even belangrijk als deze onderscheiding is het te kijken voor welke eenheden deze ruimten als zodanig optreden. In dit boek wordt uitgekeken naar integratiekaders voor nationale staten. Daarbij is veelal een premisse dat burgers binnen nationale staten in het profiel van hun loyaliteiten de voorrang aan hun nationale staat als integratiekader geven. Het zou nadere overweging verdienen of niet naast de integratie binnen het internationale systeem zich mogelijk heel andere integratiekaders, soms van wereldwijde dimensie, voor individuen en groepen beginnen af te tekenen. Wat de wederzijdse consequenties van deze processen zouden zijn, laat zich niet in drie woorden melden.

Terecht heeft Russett dergelijke thema's uit zijn boek gekapt. Het doel dat hij zich stelde, was al ambitieus genoeg. Hij heeft met zijn studie een waardevolle bijdrage aan de gedachtenvorming over het proces van interstatelijke integratie geleverd.

⁶ Zie daarvoor E. Ullman, 'Regional development and the geography of concentration', in: *Papers and proceedings of the regional science association*, 4 (1958), pp. 179-198.

BOEKBESPREKINGEN

RAE, DOUGLAS, *The political consequences of electoral laws*. New Haven (Yale University Press), 1967. — 173 p. 45 sh.

Op basis van in totaal 121 verkiezingsuitslagen in twintig landen in de periode 1945 t/m 1964 heeft Rae getracht een aantal regels (electoral laws) te formuleren, betreffende de wijze waarop stemmen worden vertaald in de toedeling van bestuursmacht (in het bijzonder parlementszetels) aan de politieke partijen. Teneinde uit het beschikbare cijfermateriaal gevolgtrekkingen te kunnen maken, bezigt hij consequent een aantal formules, die een systematische benadering inderdaad vereenvoudigen. Hij hanteert hiertoe naast voor de hand liggende begrippen (als het stemmen-, resp. zeteltal van de grootste partij, het minimale aantal partijen nodig voor een meerderheidscoalitie, het aantal partijen, dat deelneemt aan de verkiezingen, resp. het aantal dat in het parlement vertegenwoordigd is) ook meer originele (zoals een formule die het mogelijk maakt de mate van versplintering, zowel bij de verkiezingen als in het parlement, cijfermatig te benaderen). Zijn formule voor de partijversplintering kan goede diensten bewijzen bij het onderzoek naar de ontwikkeling van het partijstelsel in een bepaald land in de loop van de tijd en bij pogingen tot vergelijking van partijstelsels in verschillende landen. Om die reden mag deze formule (de partijversplintering is gelijk aan één minus de som van de kwadraten van het decimale stemmenaandeel van iedere partij of wel:

$$F (\text{fractionalization}) = 1 - \left[\sum_{i=1}^n T_i^2 \right]) \text{ een aanwinst heten.}$$

Voor de stellingen waartoe Rae op basis van zijn formule komt, geldt dit helaas in veel mindere mate. Voor degene, die enigermate thuis is in de literatuur over kiesstelsels is er weinig nieuws bij en het nieuwe is vaak aanvechtbaar. Voor de beginner bieden zij slechts een beperkt en niet altijd juist inzicht.

Dit komt allereerst doordat Rae de politieke invloeden, die van andere factoren dan het kiesstelsel uitgaan, vrijwel buiten beschouwing laat. Een gebrek, dat hij zich wel realiseert, maar waarmee hij in zijn conclusies toch te weinig rekening houdt. Voorts verleiden verkeerde inzichten hem soms tot verkeerde conclusies. Zo ziet hij bijvoorbeeld bij zijn (uitermate summiere) karakteristiek van het Ierse kiesstelsel (blz. 110-111) volledig over het hoofd dat dit stelsel dikwijls een relatief groot aantal 'onafhankelijke' kamerleden oplevert, hetgeen de partijverhoudingen sterk kan beïnvloeden. Dit is vooral van belang omdat dit stelsel nogal de voorkeur heeft van Angelsaksische voorstanders van evenredige vertegenwoordiging. Rae deelde deze fout overigens met het rapport over herzieningen van het kiesstelsel van de werkgroep staatsrecht van D'66, die een sterk aan het Ierse stelsel verwant kiesstelsel aanbeveelt om te bereiken 'dat de kiezers zich uitspreken in eenheden, die de politieke hoofdstromingen in ons volk vertegenwoordigen' en daarbij eveneens het gesignaleerde verschijnsel over het hoofd ziet!

Onder de door Rae voor zijn berekeningen gehanteerde verkiezingen zijn er slechts enkele op basis van het zogenaamde absolute meerderheidsstelsel. Deze verkiezingen (in Australië en in Frankrijk onder de 5e republiek) leverden uitslagen op die tamelijk afwijken van de ervaringen, die vroeger in bijvoorbeeld Frankrijk, Duitsland en Nederland met soortgelijke stelsels zijn opgedaan. Door de beperktheid van zijn uitgangsmateriaal komt hij tot de foutieve conclusie dat er in wezen weinig verschil is tussen het relatieve en het absolute meerderheidsstelsel in enkelvoudige districten. Bovendien speelt ook hier de omstandigheid

hem parten dat hij de invloed van buiten het kiesstelsel gelegen factoren verwaarloost.

Per saldo kan gesteld worden, dat Rae — afgezien van de methode die hij hanteert — weinig nieuws toevoegt aan de bestaande literatuur. Zijn wens dat 'it may be hoped that future arguments about the politics of electoral law will be more closely in touch with empirical reality and will, therefore, be more useful to political men who must choose between electoral laws' is nogal pompeus in het licht van het relatief magere resultaat van zijn studie. De waarde van deze methode zal pas tot zijn recht kunnen komen, indien hij gehanteerd wordt in een breder kader, waarin ook aan de politieke ontwikkeling in ieder land afzonderlijk de nodige aandacht wordt geschonken, opdat de mogelijkheid ontstaat de invloed van het kiesstelsel te isoleren van die van andere factoren.

M. Albrecht

LOWELL FIELD, G., *Comparative Political Development: The Precedent of the West*. London (Routledge and Kegan Paul), 1967. — 247 p. 35 sh.

De vergelijkende politicologie ('comparative government and politics') is zich de laatste decennia in snel toenemende mate met politieke stelsels in Azië, Afrika en Latijns Amerika gaan bezig houden. In samenhang daarmee wordt ook aan de problematiek van politieke verandering, ontwikkeling en modernisering steeds meer aandacht geschonken. Men wil zich daarbij minder dan voorheen tot een beschrijving per staat beperken en meer systematisch-vergelijkend te werk gaan. Hiervoor is echter een samenhangend en op allerlei politieke stelsels en processen toepasselijk begrippenapparaat nodig. Vooral Almond, Apter, Dahl en hun medewerkers hebben in dit opzicht, naast vele anderen, belangrijke bijdragen geleverd, tegelijkertijd doet zich sterk de behoefte aan kwantitatieve en vergelijkbare empirische gegevens voelen. Op dit terrein hebben onder meer Russett, Merritt, Rokkan, Banks en Textor opmerkelijke prestaties verricht.

In dit orkest laat Lowell Field, hoogleraar aan de University of Connecticut, een eigen geluid horen. Zijn boek houdt zich systematisch-vergelijkend met de politieke ontwikkeling van Europese en sterk door Europa beïnvloede nationale staten sinds ongeveer het jaar 1600 bezig. Terwijl een groot deel van de literatuur over politieke ontwikkelingen zich de laatste twintig jaar op nationale integratie ('nation building') heeft geconcentreerd, richt Field zich op de vraag: 'Given a territorial political entity capable of being governed, by what methods can it be ruled?' (p. 218). Het boek heeft het karakter van een theoretische analyse, toegepast op historische en statistische gegevens.

De schrijver onderscheidt drie categorieën van politieke regimes en vier niveaus van sociaal-economische ontwikkeling. De acht criteria voor de indeling van de regimes betreffen de stereotype voorstellingen van de participanten ten aanzien van de politieke activiteit (pp. 15 en 26-36). De drie hoofdtypen van regimes zijn: 1. consensual regimes (onderverdeeld in a. citizen community en b. representative-consensual regimes); 2. main-stem regimes (onderverdeeld in a. traditional, b. dichotomized, c. trichotomized without a right en d. trichotomized with a right) en 3. utopian regimes (onderverdeeld in a. radical-egalitarian en b. totalitarian). Deze klassificatie (pp. 12-26) roept, met name doordat de criteria niet ondubbelzinnig en dus moeilijk exact te hanteren zijn, wel enkele vragen op. Een regime wordt bijvoorbeeld als utopistisch beschouwd als slechts aan één bepaalde ideologische positie enige publieke uiting wordt toegestaan (p. 27). Hier kunnen zich allerlei grensgevallen en overlappingsen met de andere criteria voordoen.

De indeling in vier niveaus van sociaal-economische ontwikkeling is gebaseerd op een verdeling van de bevolking in een 'autonomic component' en een 'decision audience'. De autonome component wordt zo genoemd omdat de leden ervan zich in staat achten tot volledige autonomie bij het beslissen over de gewone dingen van het dagelijks leven. Zij kenmerken zich door een negatieve houding tegenover macht (p. 40). De 'decision audience' daarentegen bestaat uit een aandachtig gehoor voor de beslissingen van anderen. De leden ervan zien macht van mensen over anderen niet als een inbreuk op normale activiteiten, maar als de feitelijke structuur van het dagelijkse leven (p. 40). Deze begrippen worden operationeel gemaakt via gegevens uit het Demographic Yearbook van de Verenigde Naties over de beroepssamenstelling van de bevolking. De 'decision audience value' wordt verrekken door het getal 100 te verminderen met het percentage van de beroepsbevolking in agrarische beroepen, met 1½ maal het percentage zelfstandigen buiten de landbouw en met het percentage onbetaalde meewerkende gezinsleden buiten de landbouw (p. 45). Dit is een riskante operationalisatie, want de beroepsgegevens zijn uiteraard slechts een tamelijk zwakke indicator voor houdingen tegenover (overheids-)macht. Daar komt nog bij dat de beroepscijfers voor de jongste tijd op jaren uiteenlopend van 1931 tot 1953 betrekking hebben en voor het verdere verleden slechts geschat kunnen worden. Anderzijds is het echter moeilijk hardere gegevens te vinden.

Het grootste deel van het boek bestaat uit een interessant historisch overzicht van de drie typen van regimes op vier niveaus. Nederland heeft sinds 1814, toen het een nationale staat werd, tot het representative-consensual type behoort (pp. 100/101, 117). Dit zegt iets over de stabiliteit van het regime, maar ook over de abstractie van de klassificatie.

In zijn theoretische analyse maakt Field een interessant onderscheid tussen twee oriëntaties tegenover macht. Ten eerste is er een status orientation, die inhoudt dat slechts de legitieme status de grens voor het juiste autonome handelen aangeeft. Deze status orientation, waarbinnen de schrijver een linkse en een rechtse oriëntatie onderscheidt, zou kenmerkend zijn voor de autonome component en veel voorkomen in andere delen van de bevolking behalve op de hoogste niveaus. Ten tweede is er een managerial orientation, die inhoudt dat de grens voor het juiste autonome handelen slechts ligt in de beslissingen van personen die gezag uitoefenen in het belang van het voortbestaan van de organisatie. Deze managerial orientation zou veel voorkomen binnen min of meer bewindvoerende delen van de niet-handarbeidersbevolking in de decision audience (pp. 175, 176, 184, 185). Deze oriëntaties hangen volgens de auteur samen met de mate van organisatie en bureaucratie van de samenleving of nauwkeuriger gezegd met de verschillende niveaus van sociaal-economische ontwikkeling (pp. 187/191) en met de regime-types (pp. 191/196).

Over de statica en dynamica van de verschillende regimes op de verschillende niveaus ontwikkelt Field een aantal hypothesen die — weer mede dank zij de hoge abstractie der begrippen — door de historische gegevens overwegend worden bevestigd (pp. 196-210). Daarbij worden vijftien typen van regime-veranderingen onderscheiden (pp. 212/215).

Na de implicaties van deze theorie voor Afrika en Azië te hebben geschetst, betoogt de auteur in een slotbeschouwing over de toekomst van de hoog ontwikkelde landen dat de westerse landen (mogelijk met uitzondering van Spanje en Portugal) vóór het eind van deze eeuw een vrijwel totale bureaucratisering zullen hebben bereikt. De ontwikkeling, gemeten naar de maatstaven van het boek, moet dan noodzakelijkerwijs eindigen (pp. 231, 232). Field lijkt zelfs van mening te zijn dat daarmee de sociale verandering überhaupt zal eindigen (p. 241). Van democratisch gezichtspunt bezien, vindt Field dit toekomstperspectief van een